

مجمع «ايفلا» (۱۹۷۴) در واشنگتن

جلسه عمومی چهلمین کنفرانس سالانه فدراسیون بین المللی انجمن های کتابداری بریاست آقای لیبارز و با شرکت ۱۲۰۰ نفر (۲۲ نفر ایرانی) در هتل هیلتون واشنگتن تشکیل گردید .

موضوع این کنفرانس بطوری که می‌دانیم طرح و بر نامه ریزی کتابخانه‌ها در سطح ملی و بین المللی بود .

در این جلسه پس از نطق افتتاحیه سخنانی در مورد هدف از تعیین چنین موضوعی ایراد گردید که قسمت‌هایی از آن را در اینجا منعکس می‌نمائیم :

«گسترش و پیشرفت‌های همه جانبه سبب توجه خاصی بر نامه ریزی کتاب - خانه‌ها و مراکز اسناد در سطح ملی و بین المللی شده است . بسیاری از کشورهای در حال توسعه با افزایش جمعیت مواجه می‌باشند که به مواد چاپی دسترسی ندارند .

در کشورهای پیشرفته مسئله دو جانبه پیشرفت فرهنگی و احتیاجات تحقیقاتی و همچنین افزایش انتشارات و گردآوری آنان چنین الزام می‌نماید که مجموعه‌های کتابخانه‌ها با روشی سیستماتیک تنظیم گردد . از طرف دیگر این نکته واجد اهمیت می‌باشد که دولت‌ها دریا بند که دسترسی سریع و آسان به اطلاعات وسیله ایست اساسی برای گسترش اقتصادی، فرهنگی و تربیتی و غیره .»

«امروز این واقعیت مورد تأیید است که کتابخانه فراهم آورنده هر گونه اطلاعات چه تربیتی و چه علمی است . کتابخانه مؤسسه ایست با تجربه و مورد قبول و از نظر توزیع اطلاعاتی که از منابع مختلف بدست آمده بیشتر قابل انعطاف می‌باشد . حال این اطلاعات در خدمت فرد یا گروهی قرار گیرد، در هر حال در سطوح مختلف از آموزش ابتدائی تا مطالعات پیشرفته از آن بهره‌مند می‌گردند.

باید متذکر شد که کتابخانه علاوه بر توزیع اطلاعات خدمات چهار جانبه دیگری نیز انجام میدهد و آن ثبت ارضیه‌های فرهنگی و مفهوم بخشیدن بدان، تغذیه روحی، انتقال دانش و حکمت بشری و بالاخره راهنمایی در درك زندگی است. «ازمدتها پیش کتابداران باین مسئله پی بردند که کتابخانه دیگر نمیتواند در انزوا بماند و تنها با همکاری بین کتابخانه و مؤسسات دیگر میباشد که پیشرفت حاصل میگردد.

در کشورهای بزرگ در طی سالها چنین همکاری با حمایت گوناگون مقامات دولتی مرکزی و محلی انجام میشود بتازگی لزوم يك برنامه ریزی در سطح ملی و بین المللی در جهان احساس گردید.

«روش همکاری بین کتابخانه‌ها متفاوت است ولی تا کنون آن برنامه‌های همکاری که مانند انگلستان بصورت حمایت از انجمن حرفه‌ای انجام گرفته بیشتر مورد قبول بوده است اما گرایش کنونی همانگونه که این هفته خواهیم شناخت عبارتست از بدست آوردن حمایت، شرکت و رهبری دولت‌ها بالهام از تجربیات کم و بیش پیشرفته کشورهای در حال توسعه و اتحاد جماهیر شوروی. در واقع در حال حاضر تنها دولت‌ها امکان و منابع مورد لزومی که اجازه انتقال اطلاعات را در سطوح مملکتی میدهد در اختیار دارند. یکی از بهره برداریهای سرشار این مجمع دریافتن و یاد گیری تجربیات گوناگون در محیط‌های مختلف حکومتی در این زمینه میباشد.»

در همین جلسه و در پی آن در بر نامه پذیرائی شب کتابخانه کنگره و اشنکتن این فرصت را یافتیم که از طرفی با کتابداران کشورهای مختلف آشنا گردیده از طرف دیگر کتابخانه کنگره و اشنکتن را با آن ابهت استثنائی خود از نزدیک مشاهده نمائیم. آنچه که در این مجمع شبانه شخص را بیشتر تحت تأثیر قرار میدهد استقبال فرد فرد کتابداران در آشنائی با یکدیگر بود. هر کتابداری در برخورد با دیگر کتابدار چنان رفتار مینمود که گویی مدت‌ها در انتظار ملاقات چنین شخص بخصوصی بوده است و این خود محیط گرم و صمیمانه‌ای بوجود آورده بود و شخص با این برخوردها گویی دنیا‌های دیگری با کتابخانه‌های آن، محیطی که در آن کار میکنند، تعداد و نوع مجموعه‌ها، خدمات کتابخانه‌ها و غیره را کشف مینمود.

از روز دوشنبه الی روز جمعه جلسات مختلف کنفرانس در محلهای مخصوص

- بخود تشکیل گردید و در این جلسات مقالات بسیاری (قریب صد مقاله) معرفی و قرائت گردید و بحثها و تبادل نظرهای زیادی در زمینه‌های زیر در گرفت :
- آمارها و اسناداردها: کتابخانه‌های مکانیزه شده، فعالیتها و آمار ، آمار و سائل سمعی و بصری .
- امانت بین المللی و فهرست مشترك: گزارشها درباره روش کار در امریکا و پیشنهادها .
- انتشارات رسمی: طرح میکروفیلم نمودن مجلات مصور و رسمی خارجی .
- انتشارات سریال: مسائلی که در زمینه یادداشتها و حاشیه نویسی اینگونه سریالها بوجود میآید .
- انجمن بین المللی کتابخانه‌های حقوق: برنامه ریزی کتابخانه‌های حقوق انجمن بین المللی کتابخانه‌های شهرها .
- تئوری کتابخانه و تحقیق: جنبه‌های نظری طرح و برنامه ریزی سیستمهای کتابخانه ملی .
- فهرست نویسی: درباره مواد غیر چاپی ، انتشارات سریال و رسمی ، تجدید نظر در قوانین انگلو آمریکن بخصوص برای کشورهای در حال توسعه (خانم سلطانی در این جلسه مشکلات خاص فهرست نویسی فارسی را مطرح نمودند) .
- ساختمان کتابخانهها: اسناداردهائی در زمینه کتابخانه‌های تحقیقاتی .
- کپی رایت: کتابخانه‌ها و کپی رایت .
- کتابخانه‌های اداری .
- کتابخانه‌های پارلمانی: کتابخانه‌های پارلمانی در امریکای جنوبی ، اروپا، کانادا و ایالت متحده امریکا .
- کتابخانه‌های تخصصی: برنامه ریزی کتابخانه تخصصی، کتابخانه تخصصی در جمهوری خلق بلغار و گسترش آن .
- کتابخانه‌های جغرافیائی: آموزش کتابداران متخصص در این زمینه .
- کتابخانه‌های دانشگاهی :
- ۱- ارتباط و همکاری کتابخانه‌های دانشگاهی در برنامه ریزی کتابخانه در سطح ملی .
- برنامه ریزی در سطح ملی و کتابخانه‌های دانشگاهی در آسیای غربی (موضوع سخنرانی خانم انصاری) .

- جنبه‌های ملی و بین‌المللی برنامه‌ریزی کتابخانه‌های دانشگاهی.
- برنامه‌ریزی در سطح ملی و کتابخانه‌های دانشگاهی در ایالت متحده آمریکا.

۲- اداره و مدیریت کتابخانه‌های دانشگاهی.

- روش‌های نوین مدیریت.

- کار و خدمات در کتابخانه دانشگاهی در اتحاد جماهیر شوروی.

در این قسمت یادآوری گردید که «مسئله اصلی کنونی بر آوردن احتیاجات کامل روحی طبقه جوان و توسعه شناسائی آنان می‌باشد بدین منظور و بخاطر ازدیاد تعداد دانشجویان و متخصصین تجدید نظر در کار کتابخانه‌ها مورد نظر قرار گرفت. لازم است تجزیه و تحلیلی از خدمات کنونی کتابخانه‌های دانشگاهی بعمل آید. سازمان کتابخانه‌های کوچک و مستقل در برخی از کشورهای اروپائی کهنه‌گشته بنا بر این اداره کتاب خانه مشکل و استفاده از مجموعه‌های آن دشوار گردیده است. تمایل کنونی در متحده نمودن کلیه تشکیلات کتابخانه‌های دانشگاهی در سیستمی منحصر بفر دست. لازم است همکاری بین کتابخانه‌های عمومی و دانشگاهی و با کتابخانه‌های دانشگاهی و دیگر مؤسسات وجود داشته باشد. هماهنگی و تکمیل مجموعه‌ها، دست بدست گشتن مجموعه و روابط بین اشخاص از جمله شرایط همکاری بین کتابخانه‌ها می‌باشد. باید یاد آور شد که قارئین کتابخانه‌های تخصصی از مجموعه‌های کتابخانه‌های مراکز عالی اطلاع کافی نداشته و از آن بهره کافی نمی‌برند. لازم است که شرایط همکاری بین کتابخانه‌ها گسترش یافته و روش‌های علمی با مدیریت کتابخانه بمرحله اجرا درآید...»

- کتابخانه‌های ژئوفیزیک و ستاره‌شناسی.

- کتابخانه‌های عمومی: برنامه‌ریزی کتابداری در رشته‌های کتاب -

خانه‌های عمومی، وسائل سمعی و بصری در کتابخانه‌های عمومی و گزارشهای مقدماتی از گروه مطالعاتی.

- کتابخانه‌های علوم اجتماعی: کتابخانه‌های اقتصاد در ایالات متحده.

امریکا و در کانادا.

- کتابخانه‌های بانک.

- کتابخانه‌های کودکان: کتابخانه‌های کودکان در خارج از شهر،

خدمات کتابخانه‌های کودکان در مناطق روستایی و دورافتاده، کتابخانه‌های

- کودکان دراکلاهما، خدمات کتابخانه‌های کودکان در خارج از محیط شهر در سرزمینهای شمال غربی کانادا .
- کتابخانه‌های مدارس .
- کتابخانه‌های ملی و دانشگاهی: بر نامه‌ریزی کتابخانه‌های آلمان در سال ۱۹۷۳ . بر نامه‌ریزی کتابخانه ملی در آسیای جنوب شرقی . نقش کتابخانه ملی در طرح و بر نامه‌ریزی تحقیقات کتابداری، بر نامه‌ریزی کتابخانه ملی در کشورهای اسکانندیناوی . همکاری بین‌المللی در گردآوری کتاب شناسیها برای کشورهای پیشرفته .
- کتابشناسی: هماهنگ ساختن فعالیت‌های کتابشناسی در داخل يك کشور و زمینه‌ای برای هماهنگی بین‌المللی . تجربیاتی با همکاری بین‌المللی در پروژه فهرست کردن مشترك .
- سازمان مدیریت و بر نامه‌ریزی کتابشناسی در هند . هماهنگی فعالیت‌های کتابشناسی در کشور بریتانیا . هماهنگی و بر نامه‌ریزی فعالیت‌های کتابشناسی در زمینه علوم طبیعی در اتحاد جماهیر شوروی .
- کتابهای ذی‌قیمت و نادر: پیشنهاد برای يك راهنمای بین‌المللی کتاب - خانه‌ها در زمینه کتب قدیمی و نادر .
- کنترل کتابشناسی جهانی .
- مبادله انتشارات ، گسترش مبادلات مراکز داخلی در سطح جهانی و بازده آن ، کتابشناسی ادبیات جهانی در کتاب مبادله بین‌المللی .
- مدارس کتابداری : نقش مدارس کتابداری در بر نامه‌ریزی فعالیت‌های تحقیقاتی در رشته کتابداری ، کتابشناسی و علم اطلاعات .
- آموزش کتابداری و بر نامه‌ریزی برای نیروی انسانی در آفریقا .
- آموزش کتابداری در کشورهای پیشرفته ، بر نامه‌ریزی برای نیروی انسانی در آمریکا و اتحاد جماهیر شوروی .
- مکانیزه نمودن کتابخانه‌ها: طرحی برای مکانیزه نمودن کتابخانه‌ها در کشور فرانسه و کشورهای دیگر .
- روزشنبه آخرین جلسه کنفرانس تشکیل گردید که در طی آن اخذ آراء برای انتخاب رئیس و نایب رئیس بعمل آمد و در نتیجه آقای کیرک گارد از کشور دانمارک بسمت رئیس و آقای واسپر مجدداً بسمت نایب رئیس انتخاب گردیدند .

سپس اعلام گردید که موضوع کنفرانس سال بعد که در اسلو تشکیل خواهد شد آینده ایفلامی باشد. پس از آن قطعنامه کمیته‌های مختلف قرأت گردید که در آن توصیه‌ها و راهنمایی‌هایی درباره کلیه موضوعاتی که مطرح شده و درباره آن سخن رفته بود شد از جمله در مورد امانت بین‌المللی چنین توصیه شد:

«کوشش‌هایی در سطح ملی و بین‌المللی برای بهبود در دسترسی با انتشارات بکار برده شود و بدین منظور باید تعداد بخشهای مسئول را افزایش داده و در خدمات آنان سرعت عمل باروشی ساده و قاطع بکار آید که این خود یکی از عوامل اساسی کلیه برنامه‌ریزی‌ها در سطح ملی و بین‌المللی میباشد هدف اینست که هر فردی در هر گوشه از جهان که باشد برای استفاده شخصی خود بتواند بهر نوع اثر مورد نظر خود که در هر نقطه‌ای از جهان بچاپ رسیده بصورت اصلی و یا کپی دست یابد».

در مورد کتابخانه‌های تخصصی چنین در نظر گرفته شد:

«یک سلسله کتابشناسیهای علوم پایه بر حسب موضوع و زبان تهیه گردد. این کتابشناسی باید شامل اطلاعاتی در سطح عامه و اطلاعاتی در سطح عالی علوم برای متخصصین باشد».

در مورد کتابخانه‌های دانشگاهی و ملی گفته شد:

«بخش کتابخانه‌های ملی و دانشگاهی و قسمت کتابخانه‌های دانشگاهی تبادل دائم اسناد علمی، آموزشی و فرهنگی را تأیید مینماید. طرح آئین‌نامه تکمیلی را بر موافقت نامه فلورانس که بوسیله کنفرانس عمومی یونسکو پیشنهاد شده است تأیید مینماید و از سازمانهای اجرایی میخواهد تا اعضای ایفلا را تشویق نماید که حکومت‌های محلی را معتقد نمایند که نسبت باین آئین‌نامه روش مساعد اتخاذ نمایند و اعضا باید کوشش خود را با تشکیلات دیگر که در این زمینه دست اندر کار میباشند هماهنگ نمایند».

در مورد کتابشناسی تصمیمات زیر گرفته شد:

«کمیسیون کتابشناسی در زمینه برنامه‌ریزی و رهبری سیستمهای کتابشناسی با در نظر گرفتن جنبه‌های ملی و بین‌المللی بمسائلی که در کشورهای در حال توسعه وجود دارد توجه نموده است».

بدین ترتیب بنظر آمد که حل مسئله روشهای کتابشناسیهای ملی شرط لازم برای تحقق بخشیدن پروژه ایفلا درباره کنترل کتابشناسی جهانی (CUB) (

میباشد و بدین نظر کمیسیون کتابشناسی تصمیم گرفت روش‌های کتابشناسیهای ملی را مطالعه نماید.»

در مورد مبادلات از یونسکو خواسته شد که کتاب مبادلات جهان را تجدید چاپ نموده و مقالاتی در این زمینه در بولتن خود انتشار دهد.

این کنفرانس علاوه بر موضوعات نامبرده که مورد بحث و بررسی قرار گرفت بر نامه‌های جنبی دیگری را نیز همراه داشت که یکی از آنها نمایشگاه مواد کتابخانه‌ای و کتابداری بود که راه‌های گوناگون دستیابی با انتشارات در این زمینه را نشان میداد. دیگر برنامه دیدار از کتابخانه‌های مختلف برای علاقه‌مندان خاص خود و دیدار شهر و حومه آن بود. آنچه که در این برنامه برای ما جالب بود دیدار از کتابخانه کنگره و اشنگتن و کتابخانه دانشگاه مریلند بود. اگر خواسته باشیم دورنمایی از کتابخانه کنگره و اشنگتن را نمایان سازیم در مقابل آن دنیای پر عظمت بسیار ناچیز خواهد بود. و توصیف مشروح آن نیز بسیار مفصل خواهد شد که در این گفتار نمیکنیم. بنابراین بشرح مختصری درباره کتابخانه دیگر یعنی کتابخانه دانشگاه مریلند میپردازیم.

کتابخانه دانشگاه مریلند کتابخانه ایست مدرن و با همه نوع وسائل برای استفاده دانشجویان. هنگام دیدار از کتابخانه با آنکه ساعت از هشت شب میگذشت با این وصف بسیاری از دانشجویان را سرگرم مطالعه کتب بطور فردی یا جمعی و یا مشغول استفاده از نوار، تلویزیون و شنیدن موسیقی یافتیم. رئیس کتابخانه که از رسیدن ما بکتابخانه آگاه شده بود در یکی از طبقات به استقبال ما آمده ما را بسالن کنفرانس دعوت نمود و در آنجا اطلاعات زیر را در اختیار ما قرار داد:

این کتابخانه در پنج طبقه بنا شده و مجموع سطح بکاررفته ۱۹۵ و ۷۸۰ فوت مربع میباشد. گنجایش کتاب آن در حدود ۲۰۰۰۰۰ جلد میباشد و تعداد کنونی کتب ۱۰۰۰۰۰ جلد است که بر حسب طبقه بندی علوم در پنج طبقه جای داده شده و در اختیار دانشجویان قرار دارد.

طبقه همکف - شامل سالن رزرو است این سالن بزرگی است که اختصاص بمواد درسی دانشجویان دارد که با مانت داده میشود. مدت امانت دادن محدود بوده و بخاطر درخواست زیاد کتب در مورد تحویل آن سخت گیری بعمل میآید. در قسمت جنوب این سالن اطاق شبانه روزی قرار دارد که در طی زمستر مورد استفاده دانشجوین قرار میگیرد.

در طرف دیگر آن اطاق مطالعه گروهی واقع است در این اطاق مجموعه کوچکی از کتب مرجع، ماشین تحریر، ماشین حساب برقی و دستگاه فتوکپی جای دارد. کتب این طبقه شامل ادبیات و زبان می باشد.

طبقه اول - که مجموعه آن شامل تاریخ و جغرافیا است. و بخش های آن عبارتست از بخش امانت: بخش امانت کتاب با ارائه کارت دانشجویان صورت میگیرد مدت امانت ۲۸ روز است و این مدت در صورتیکه کتاب بوسیله شخص دیگری درخواست نشده باشد قابل تجدید است برای دیر رسیدن کتاب امانتی جریمه هم در نظر گرفته شده است. بخش برگشت کتاب: در این قسمت کتبی که امانت گرفته شده برگشت داده می شود. بخش اطلاعات و کتب مرجع: در این قسمت کتابدار مطلعی در ساعات اداری حاضر و جوابگوی سئوالاتی است که در مورد مجموعه کتابخانه، بخشها و خدمات کتابخانه و غیره باشد. ضمناً کتابدار متخصص مرجع هر گونه اطلاعاتی در مورد اندکس، کتابشناسیها، راهنمائیها و فرهنگستانها در اختیار مراجعین قرار میدهد.

طبقه دوم - شامل نشریات ادواری، روزنامه ها، کتب، دفتر اداری و اطاقک های برای مطالعه گروهی، فهرست برگه ای می باشد. مجلات جلد شده و همچنین مجلات جاری جلد نشده در قفسه با برچسب الفبائی عنوان و موسسه منتشر کننده قرار دارند. مجلات بخارج از کتابخانه برده نمی شود. لیستی از مجلات کتابخانه و اندکسهای تخصصی در قسمت رفرانس یافت می شود. در این قسمت دانشجویان از میکروفرمهای نشریات استفاده مینمایند و این مربوط به مطالب منحصر بفرد است که از طریق دیگر نمیتوان بدان دسترسی یافت. فهرست برگه ای بدو قسمت تشکیل شده است.

۱- مؤلف و عنوان که شامل فهرستی از مؤلفین و عناوین کتب، میکروفرمها و مواد غیر چاپی است.

۲- فهرست موضوعی.

ضمناً بروشورهائی درباره موضوعات مختلف در این قسمت یافت میشود که خود دارای فهرست جداگانه است.

دفتر اداری بکارهائی از قبیل درخواست دیدار از ساختمان یا استفاده از سالن کنفرانس رسیدگی مینماید. کتب این قسمت اختصاص بعلوم اجتماعی دارد علاوه بر این در حدود ۴۰۰۰ جلد کتب جلد کاغذی برای مطالعه اوقات فراغت وجود دارد که با امانت داده میشود.

طبقه سوم - کتب این قسمت درباره علوم و تکنولوژی میباشد سالن کنفرانس نیز در این قسمت واقع است .

طبقه چهارم - در این طبقه علاوه بر کتب هنری و روانشناسی مواد غیر چاپی نگهداری می شود . وسائل سمعی و بصری از قبیل تلویزیون ، نوارهای گوناگون در دسترس قارئین قرار دارد و برای مطالب بخصوصی بکار میرود . اطاقکهای بسیاری برای مطالعه انفرادی و یا گروهی با استفاده از تلویزیون و نوار در نظر گرفته شده و همچنین سالنی بموسیقی اختصاص داده شده است . فهرستی از برنامه هفتگی قسمت موسیقی آماده شده و در دسترس مراجعین میباشد .

بطور کلی کنفرانس فدراسیون بین المللی انجمنهای کتابداری کنفرانسی بود نیز بخش و آموزنده و چنانکه در قسمت اول نام برده شد موضوع کنفرانس امسال بر نامه ریزی کتابخانه ها در سطح ملی و بین المللی بود و در طی این کنفرانس در کمیته های مختلف همواره یادآوری گردید که ایجاد همکاری بین المللی بستگی به وجود همکاری در سطح ملی دارد .

و این موضوعیست بس واجدا اهمیت .

واقعیت اینست که گروه کتابداران جوان ما برای ارائه فرهنگ چند هزار ساله ما ، برای خدمات صحیح تر و سریع تر ، برای راهنمایی گروهی که از آنچه که در جستجوی اطلاعات قرون گذشته و حال هستند ، برای علاقه مند نمودن گروهی دیگر که از آنچه که در مجموعه های کتابخانه و گنجینه آن گنجاندن شده است اطلاعاتی ندارند و بالاخره برای بشهر رساندن تلاشهای خود در راه بهبود وضع کتابخانه ها و آموزش فن کتابداری نیاز به همکاری دارند .

همکاری با گروه کتابشناسانیکه سالها از عمر خود را در راه مطالعه و بررسی آثار و احوال گذشتگان گذرانند ، همکاری با گروهی که بکتابشناسی عصر حاضر میپردازند ، همکاری با گروهی دیگر که متخصص در فن کتابداری و سیستم کتابخانه های کشورهای مختلف میباشند ، همکاری با استادان و متخصصین و مؤسسات مختلف و غیره .

اگر این همبستگی حرفه ای بوجود آمده و گروه وابسته بهر يك از کتابخانه ها در قسمتی از کار کتابخانه ها و کتابداری در ایران که هنوز درباره آن بررسی نشده تحقیق نموده و اثری برای نسل جوان کتابدار بجای گذاشته و با راه

حلهائی برای برطرف نمودن کمبودها و نقائص پیشنهاد نمایند آ نوقت است که فعالیت کتابخانه و کتابداری بنحو صحیح گسترش یافته و همکاری در سطح بین المللی بنحو احسن واکمل امکان پذیر میگردد .

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی